

УДК 929.52РАДОШЕВИЋ

DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2026.2.sar.273-308>

Оригинални научни рад/Original scientific paper

Примљен/Received: 10. 3. 2026.

Прихваћен/Accepted: 14. 8. 2026.

Јасмина Шаранац Сџаменковић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

jasmina.saranac.stamenkovic@filfak.ni.ac.rs

ORCID: 0000-0002-5043-3723

Ирена Љубомировић

Филозофски факултет Универзитета у Нишу

irena.ljubomirovic@filfak.ni.ac.rs

ORCID: 0000-0003-1170-1614

Драгомир Бонџић

Институт за савремену историју

dragomirbondzic@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-0725-7864

Допринос једне породице српској науци у XX веку:

Милутин, Наталија и Нинослава Радошевић*

АПСТРАКТ: Рад је посвећен породици Радошевић, чији су чланови дали значајан допринос српској науци у XX веку. Представљене су биографије и најважнија дела метеоролога Милутина Радошевића (1897–1979), његове супруге слависткиње и наставнице руског језика Наталије Алејникове Радошевић (1903–1980) и њихове ћерке, византолошкиње Нинославе Нине Радошевић (1943–2007). Осим приватне и породичне историје у бурним временима XX века, приказан је и развој појединих научних дисциплина на Београдском универзитету и у целини је сагледан допринос једне породице

* Припремљено у оквиру пројекта *Историја данас, изазови и искушења*, који се изводи на Филозофском факултету Универзитета у Нишу (бр. 423/1-3-01).

српској науци и култури у различитим струкама и научним дисциплинама.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Србија, историја науке, Београдски универзитет, Милутин Радошевић, Наталија Радошевић, Нинослава Радошевић, метеорологија, славистика, византологија

У српској научној средини, од 20-их година XX до прве деценије XXI века континуирано су деловала, у три различите научне дисциплине и у две генерације, три члана породице Радошевић. У питању су Милутин Радошевић, метеоролог, његова супруга Наталија Алејникова Радошевић, слависткиња и наставница руског језика, и њихова ћерка Нинослава (Нина), класична филолошкиња и византолошкиња. Динамични животни путеви, на које су утицали велики потреси XX века, узорне научне каријере и научни допринос припадника ове породице српској науци и друштву, наводе нас да укратко представимо њихове личне и научне биографије, прикажемо њихове научне доприносе, а на тај начин делимично оцртамо и основне контуре и поједине епизоде из развоја појединих научних дисциплина и историје науке у Србији XX века. Чињеницу да се ради о члановима једне породице посматрамо и формално, али скрећући пажњу и на утицај породице и породичне атмосфере и образовања на развијање научних афинитета и професионално усмеравање појединца.

Породица Радошевић свакако не представља јединствен, али представља специфичан случај у српском високом школству и науци у XX веку, с обзиром на чињеницу да се ради о трансгенерацијском и трансдисциплинарном доприносу супружника и детета у три различите научне дисциплине. У светским оквирима и, наравно, на много вишем нивоу, као пример доприноса једне породице у науци могу се навести супружници Пјер и Марија Склодовска Кири и њихова ћерка Ирена Жолио Кири и зет Фердинанд Жолио, који су дали огроман допринос у физици и хемији, у истраживању радиоактивности, и сви су били добитници Нобелове награде (Марија Кири два пута).¹ У српским оквирима у XX

1 Eva Kiri, *Madam Kiri (Madame Curie)*, prevod Predrag N. Ilić (Beograd: Predrag Ilić, 1939); Denis Brian, *The Curies: A Biography of the Most Controversial Family in Science* (Hoboken NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2005).

веку је било више породица на Универзитету и у науци које су дале допринос, али већином се радило о мушкарцима и пре свега о доприносу у истим научним дисциплинама. Изнећемо само неке примере, без намере да дајемо икакав потпунији преглед. Доктор Сима Лозанић (1847–1935) био је истакнути хемичар, дипломата, професор и ректор Филозофског факултета у Београду и члан Српске краљевске академије (СКА), док је његов син Миливоје С. Лозанић (1878–1963) такође био хемичар и професор Филозофског факултета.² Српску науку, али и друге области живота, задужила је породица цинцарског порекла Леко: на Великој школи је био ректор и професор хемичар Марко Т. Леко (1853–1932), чији је син Александар М. Леко (1890–1982) такође био хемичар и професор Технолошког факултета, други син Димитрије М. Леко (1887–1964) био је архитекта и професор Архитектонског факултета, а унук од другог сина Марко Д. Леко (1929–2005) професор рационалне механике на Природно-математичком факултету у Београду.³ Значајан је и допринос породице Жујовић: Јован М. Жујовић (1856–1936) био је истакнути геолог и политичар, професор Београдског универзитета и члан и председник СКА, а синови његовог брата дерматовенеролога и пуковника Јеврема универзитетски професори – Милан Ј. Жујовић (1900–1988) на Правном факултету и Ђорђе Ј. Жујовић (1896–1984) на Медицинском факултету, на којем је радила и његова супруга педијатар др Јованка Жујовић (1904–1996).⁴ Браћа Богдан и Павле Поповић на Филозофском, Синиша и Бо-

2 Снежана Бојовић, „Сима Лозанић (1847–1935)”, у *Живот и дело српских научника*, књ. 1, ур. Милоје Сарић (Београд: САНУ, 1996), 199–263; Иста, „Миливоје С. Лозанић (1878–1963)”, у *Живот и дело српских научника*, књ. 12, ур. Владан Д. Ђорђевић (Београд: САНУ, 2011), 163–189.

3 Снежана Бојовић, „Марко Т. Леко (1853–1932)”, у *Живот и дело српских научника*, књ. 4, ур. Милоје Сарић (Београд: САНУ, 1998), 33–67; Иста, „Александар М. Леко“, у *Српски биографски речник*, т. 5, ур. Чедомир Попов (Нови Сад: Матица српска, 2011), 569; Снежана Тошева, „Димитрије М. Леко”, у *Српски биографски речник*, т. 5, 569–570.

4 Ђорђе Ђурић, *Српски интелектуалац у јолијиници: јолијиничка биографија Јована Жујовића* (Београд: Службени гласник, 2014); Исти, „Ђорђе Ј. Жујовић”, у *Српски биографски речник*, т. 3, ур. Чедомир Попов (Нови Сад, Матица српска, 2007), 813–814; Теодора Жујовић, „Милан Ј. Жујовић”, у *Српски биографски речник*, т. 3, 818. О неким од наведених примера, али и о доприносу низа београдских породица српском друштву, политици, војсци, привреди, науци и култури уопште, видети књигу:

ривоје Тасовац на Медицинском факултету, математичар Радивој и историчар уметности Милан Кашанин; очеви и синови, геолози Владимир и Коста Петковић, Аћим и Стеван Стевовић и Никола и Богдан Несторовић на Техничком факултету, Никола и Светозар Радојчић на Филозофском факултету, Владимир и Иван Спужић на Медицинском, само су још неки од примера, а низ се може и даље наставити.

Оно што упада у очи јесте да се ради углавном о мушкарцима, браћи и очевима и синовима. Један од ретких другачијих примера (једини када је у питању период пре Другог светског рата) јесте случај Александра Ђ. Костића (1893–1983) хистолога и сексолога, професора Медицинског факултета и његове супруге Смиље Костић-Јоксић (1895–1981), педијатрице, пре рата доценткиње, а после рата и професорке Медицинског факултета.⁵ Разлика у односу на Радошевиће је што се потомци Костића нису бавили науком. У том смислу вероватно је најсличнији случај чувеног византолога и члана САНУ др Георгија Острогорског (1902–1976) и његове супруге историчарке и чланице САНУ др Фануле Папазоглу (1917–2001), чија деца су се такође успешно бавила науком: ћерка Татјана (1950–2005) била је математичарка и професорка Машинског факултета, а син Александар је још увек професор на Институту за технологију у Чикагу.⁶ Дакле, допринос је трансгенерацијски и трансдисциплинаран, а сличност је утолико већа када се има у виду и да је у обе породице по један члан руске националности.

Гледано у националним оквирима, допринос породице Радошевић је вишеструко значајан за српску науку и друштво. Тај значај, осим из чињенице да је трансгенерацијски, трансдисциплинаран и да предста-

Борис Милосављевић, *Београдски родослови* (Београд: Балканолошки институт САНУ, 2020).

- 5 Ivana Pantelić i Dragomir Bondžić, „Život i rad Smilje Kostić-Joksić (1895–1981) profesorke medicinskog fakulteta u Beogradu”, u *Naučnice u društvu*, urednice Lada Stevanović, Mladena Prelić i Miroslava Lukić Krstanović (Beograd: Etnografski institut SANU, 2020), 351–360. Треба поменути да је из политичких разлога Александар Костић уклоњен са факултета 1952, а Смиља Костић-Јоксић 1954. године.
- 6 Драгомир Бонџић, *Руски емигрантски професори Београдској универзитету* (Београд: Архипелаг-Институт за савремену историју, 2023), 305–307; Slobodanka Janković, „Tatjana Ostrogorski”, *Publications de l'Institut Mathématique*, 80 (2006), 2–6; „Aleksandar Ostrogorski”, Illinois Tech, датум приступа 15. 1. 2026, <https://www.iit.edu/directory/people/aleksandar-ostrogorsky>.

вља редак пример равноправног учешћа и доприноса жена у српској науци, бар када је у питању прва половина XX века, произилази пре свега из појединачних научних достигнућа и домета сваког од њених чланова, који ћемо изнети у наставку текста.

Милутин и Наталија Радошевић

Милутин Радошевић је рођен 17. децембра 1897. године у Ћуприји, од оца Ђорђа, који је радио као железничар, и мајке Јелене Гриштинац, домаћице.⁷ Основну школу је завршио у Јагодини, где је започео и гимназију. Похађао је шести разред 1914. године, када је због избијања Првог светског рата, као и остали српски младићи, био принуђен да прекине школовање. Пошто је био премлад за регрутацију у јесен 1915. године сам је кренуо са војском, али остао је на Косову и Метохији јер војници нису хтели да га поведу даље у повлачење. Вратио се у Трстеник, где се неко време сакривао од Аустријанаца код бабе по мајци. После неког времена су га ухватили и послали у интернацију у аустроугарски логор Ашах на Дунаву (Аустрија), где је остао до краја окупације.⁸

Прекинуто школовање је наставио после рата у гимназији у Ваљеву где је отац добио службу. Завршио је гимназију по убрзаном програму (два разреда за пола године) и матурирао 1919. године. Био је склон писању и дружио се са Десанком Максимовић, која је исте године матурирала у Ваљеву, али ишле су му и егзактне науке. На избор занимања је пресудно утицао Драгољуб К. Јовановић (1891–1970), старији студент физике, будући професор Београдског универзитета и члан САНУ,

7 Државни архив Србије (ДАС), Министарство просвете Србије (Г-183), фасцикла XII, Р 28, досије Милутина Радошевића. Милутинов отац Ђорђе је 1883. завршио гимназију у Београду. Желео је да студира математику на Великој школи, али отац занатлија (ћурчија или терзија) није могао да финансира студије. Уписао је тек основану железничку школу у Београду, а после испита у Београду, полагао је и испите у Бечу, Оломоуцу и Белгији. Потом је ступио у службу, а једно време је био начелник дирекције железница у Ћуприји [Љерка Опра, „Милутин Радошевић (историјска напомена)”, *Флојстисон* 3, бр. 6 (1997), 210].

8 Опра, „Милутин Радошевић”, 211. Види списак логораша у: Ђорђе Станковић, „Српски студенти у концентрационим логорима Аустро-угарске (1914–1918)”, у Ђорђе Станковић, *Студентини и Универзитет 1914–1954. Описи из друштвене историје* (Београд: Центар за савремену историју југоисточне Европе, 2000), 11.

са којим је био у логору у Ашаху. Уписао је 1919. године студије на групи за хемију и физику на Филозофском факултету у Београду, на којој је слушао и полагао физику, физичку хемију, вишу математику, хемију и метеорологију (главна струка му је била физика, а споредне математика и хемија). Између осталих, предавали су му истакнути професори Милутин Миланковић, Михаило Петровић Алас, Милорад Поповић, Павле Вујевић, Милоје Стојиљковић, и други. Дипломирао је 4. јула 1925. код професора физике Милорада Поповића.⁹

Као државни питомац добио је стипендију и са препоруком професора Павла Вујевића, управника београдске Метеоролошке опсерваторије, октобра 1925. године отишао на специјализацију метеорологије и климатологије на Универзитету у Берлину и у Опсерваторији у Потсдаму. Планирано је да у Немачкој проведе две године: прве године да учи теорију на Универзитету, а другу да проведе на практичној обуци у Опсерваторији. Област уже специјализације била је Сунчево зрачење и атмосферски електрицитет. Министарство просвете је обезбедило стипендију за прву годину, са могућношћу продужења, зависно од успеха. Међутим, у августу 1926. године обавештен је да му стипендија неће бити продужена због смањења буџета услед великих поплава до којих је те године дошло изливањем Дунава. Специјализацију је наставио захваљујући новцу који му је отац послао од продаје његовог дела имања.¹⁰

Наталија Алејникова је рођена 24. децембра 1903. године у Казалинску у Руској империји у данашњем Казахстану, административном центру истоименог округа и области на десној обали реке Сир-Дарје и у

9 Опра, „Милутин Радошевић”, 203, 211; ДАС, Г-183, ф. XII, Р 28, досије М. Радошевића; *Прејлед њредавања за њрви (зимски) семесѡар 1923–1924. школске ѡгдине* (Београд: Универзитет у Београду, 1923), 8–14. Филозофски факултет Београдског универзитета је обухватао и природне науке до 1947. године када је издвојен Природно-математички факултет. Факултет је средином 1920-их година био подељен на 28 група, а на свакој групи су се студирала по три предмета – главни, споредни и трећи који је могао да се бира. Види: Радован Самарцић, ур., *Сѡо ѡгдина Филозофској факултѡѡта у Београду* (Београд: Народна књига, 1963), 90–148; Dragomir Bondžić, *Beogradski univerzitet 1944–1952* (Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2004), 113.

10 Опра, „Милутин Радошевић”, 203–204, 211–212; ДАС, Г-183, ф. XII, Р 28, досије М. Радошевића.

близини Аралског језера.¹¹ Отац Доримедонт Јаковљевич Алејников, „привредник доброг имовног стања”, затекао се у Казалинску на изградњи железничке пруге, која је управо у то време довршавана. Мајка јој се звала Антонина и оба родитеља су били Руси православне вере.¹² Наталијин отац је умро 1919. године и породица се више пута селила. Мајка је живела са сином на пољопривредном имању у Летонији (у којој се од 1918. одвијао рат за независност и која је међународно призната јануара 1921). Наталија је после положених приватних испита учила други разред гимназије у Москви, трећи и четврти у Петрограду, а старије разреде у Двинску у Летонији, где је и матурирала 1922. Из службеног досијеа није познато чиме се бавила наредних неколико година. У сваком случају, школске 1926/27. године започела је студије словенске филологије на Универзитету у Берлину, што је одредило даљи ток њеног живота.¹³

Руска студенткиња летонског поданства Наталија и српски специјализант метеорологије Милутин су се упознали у Берлину. Убрзо су посетили имање њеног деде у Прикуљи у тада већ независној Летонији, и том приликом су се венчали 9. маја 1927. године у православној цркви у Варкову.¹⁴ Удајом за Србина Наталија је стекла југословенско држа-

11 „istoriya-kazalinska”: silkadv, датум приступа 16. 1. 2026, <https://silkadv.com/en/content/istoriya-kazalinska>.

12 ДАС, Универзитет у Београду (Г-200), фасцикла VI, 92, досије Наталија Д. Радошевић Алејникова.

13 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова; ДАС, Г-183, ф. Р XII, 29, досије Наталија Д. Радошевић Алејникова. Двинск је данашњи град Даугавпилс у Републици Летонији, на крајњем југоистоку земље. Налази се на реци Двини (Даугави) по којој носи име. Више пута је мењао име и припадао је различитим државама. Основали су га немачки витезови 1275. под именом Динабург; касније су њиме владали Државна заједница Пољске и Литваније и Руска империја, под којом се називао Борисоглебск, а од 1893. године Двинск. Децембра 1918. године постао је део Летонске Совјетске Социјалистичке Републике (ССР); године 1920. припао је Летонији под именом Даугавпилс. После Другог светског рата припао је Летонској ССР, а 1991. Републици Летонији. („Geogr_dvinsk: oldmikk”, Oldmikk, датум приступа 16. 1. 2026, http://www.oldmikk.ru/Page3_geogr_dvinsk.html; „Daugavpils-Dvinsk-Dinaburg-Borisoglebov: geneal”, Geneal, датум приступа 16. 1. 2026, <https://geneal.ru/History/31110-Daugavpils-Dvinsk-Dinaburg-Borisoglebov.html>).

14 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова. Оригинал извода из књиге венчаних је написан на летонском језику, а превод на немачки је оверен код нотара Микелиса Магнуса у Даугавпилсу 16. маја 1927. године, што је касније потвр-

вљанство (односно држављанство Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца), а младенци су се ускоро преселили у Београд, где су започели породични живот и професионалне каријере.¹⁵

Наталија је започете студије завршила на Филозофском факултету Београдског универзитета фебруара 1932. године. Студирала је руски језик као главни предмет код професора Радована Кошутића. По завршетку студија радила је као асистент волонтер код професора Кошутића у Словенском семинару Филозофског факултета од 21. марта 1933, затим као хонорарни асистент од 16. фебруара 1934, и на крају као асистент чиновнички приправник у Одељењу за лингвистику Српског семинара код професора Александра Белића од 30. јуна 1939. године. Вршила је дужност лектора за руски језик и бавила се научним радом из словенске филологије и методике наставе руског језика. Осим руског (који јој је био матерњи) и српског, говорила је и немачки и француски језик.¹⁶ Као Русиња, учествовала је у активностима бројне руске белоемиграције у Београду и Краљевини Југославији током 1930-их година, мада сама није била белоемигранткиња – имала је раније летонско поданство, а у Краљевину СХС није емигрирала због револуције, већ је дошла после удаје. Између осталог, била је чланица Савеза руских писаца и новинара у Југославији од 4. фебруара 1935. године.¹⁷ Летње распусте 1935, 1937. и 1938. године користила је за одлазак у Летонију у посету

ђено у летонском конзулату у Београду. Варково (Vārkava), Јашмужјеска црква (Jasmužiņa) и село Priekule налазе се данас у округу Preiļi у Летонији.

15 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова.

16 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова; ДАС, Г-183, ф. Р XII, 29, досије Н. Д. Радошевић Алејникова; *Просветни иласник*, 1. 4. 1933, 389; *Прејлед предавања за летињи семестар школске 1933/34. године* (Београд: Штампарија Драг. Грегорића, 1934), 20; *Прејлед предавања за летињи семестар школске 1940/41. годину* (Београд: Штампарија Драг. Грегорића, 1941), 38, 132; Самарџић, *Свој година Филозофској факултету у Београду*, 849; Драгана Радојчић, „Славистичко наслеђе Наталије Радошевић”, *Славистика* 24, 2 (2020), 428; Ксенија Кончаревић, „Допринос руских емиграната филолога теорији наставе руског језика у нас”, у *Руска емиграција у српској култури XX века, зборник радова*, том 1, прир. Миодраг Сибиновић, Марија Межински, Алексеј Арсењев (Београд: Филолошки факултет, 1994), 231–232.

17 Остоја Ђурић, *Руска лијерарна Србија 1920–1941 (писци, кружоци и издања)* (Горњи Милановац – Београд: Дечје новине-Српски фонд словенске писмености и словенских култура, 1990), 159.

мајци. У Сведоци о држављанству коју је 9. новембра 1939. издала Управа града Београда налазимо и неке детаљније податке о њој: „Госп. Радошевић Наталија из Београда рођена 11. децембра 1903. године у Казалинску Русију, висока 162 цм, образ дугуласт, очи плаве, коса смеђа, особених знакова нема. Држављанин је Краљевине Југославије и завичајан је у општини београдској Управе града Београда где је заведен под рег. бр. 34963 у књигу завичајника“.¹⁸

Милутин је после повратка из Немачке у земљу постављен за суплента у Трећој београдској гимназији 2. маја 1928. године. У гимназији је предавао физику и математику. Истовремено је радио и у Метеоролошкој опсерваторији Београдског универзитета, где је био постављен за помоћника управника. Опсерваторија је била централна метеоролошка установа у Краљевини Југославији. Радошевић је био задужен за координацију целокупне мреже метеоролошких станица (било их је 155 и поред Србије обухватале су Војводину, Црну Гору, Македонију и део Далмације), међународну размену података, за мерења и посматрања, мерење атмосферског електрицитета, прогнозу времена, правне и финансијске послове и библиотеку. Прикупљао је и објављивао податке о станицама и усклађивао њихов рад са препорукама Међународне метеоролошке организације. У циљу прогнозних студија вршио је редовне анализе временске ситуације у Европи, које су му служиле и као наставно средство. Самостално и са професором Вујевићем израђивао је стручне елаборате за разне установе у земљи и иностранству. Био је потпуно посвећен послу, ћутљив и упоран у решавању стручних проблема.¹⁹

Прешао је из гимназије на Филозофски факултет као асистент 1929. године (већ од 1928. године радио је на факултету као волонтер).²⁰ Стручни испит за асистента полагао је 16. 18. и 21. јануара 1932. године, а октобра 1934. положио је заклетву асистента.²¹ Држао је на предмету

18 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова.

19 Опра, „Милутин Радошевић”, 203–206, 212–213; Драгомир Виторовић, ур., *Тридесет година Природно-математичког факултета у Београду 1947–1977* (Београд: ПМФ, 1980), 265.

20 ДАС, Г-183, ф. XII, Р 28, досије М. Радошевић; *Универзитетски календар за школску 1928–1929, летњи семестар* (Београд: Књижарница Фрање Баха, 1929), 89; *Прогресивни гласник*, 2. 5. 1928, 522.

21 Опра, „Милутин Радошевић”, 206–207, 212–213.

Метеорологија код професора Павла Вујевића предавања и вежбе из методике метеоролошких мерења и осматрања за студенте којима је метеорологија била обавезни предмет.²²

До почетка Другог светског рата радио је на Факултету и у Опсерваторији. Марта 1941. године преведен је у вишу положајну групу, али и даље је остао асистент. У исто време, уочи самог рата, био је мобилисан да даје временску прогнозу за војску, пошто није служио војни рок у који му је признато време проведено у логору Ашах.²³ Одсуство од куће је спасило живот и њему и Наталији. Ујутру 6. априла 1941. авијација Трећег рајха је бомбардовала Београд, а потом је тог и наредног дана још у неколико наврата поновила нападе. Поред војних објеката и државних надлештава, бомбардоване су и стамбене четврти, болнице, школе, Народна библиотека, пошта, склоништа и друге зграде, установе и инфраструктура. Срушено је 714, а теже оштећено 1888 зграда, док је око 2270 људи изгубило живот.²⁴ У нападу је погођен и запаљен и павиљон у којем су живели Милутин и Наталија, у оквиру Метеоролошке опсерваторије у Булевару ослобођења 12, али срећом нико од њих није био у њему. После капитулације Југославије и током целог периода окупације Радошевићи су живели у Београду. Немци су однели инструменте из Опсерваторије тако да су се у њој могла организовати само скромна мерења. Направили су у Србији своју војну мрежу станица и контролисали употребу архивских података у Опсерваторији. Радошевић је са професором Вујевићем вршио нека мања мерења и обрађивао податке из периода 1900–1940. године.²⁵

За Наталију Радошевић период окупације је започео лошим вестима. Одлуком Министарства просвете отпуштена је из државне службе 30. јуна 1941, „као удата”, са правом на отпуснину у висини једноме-

22 Виторовић, *Тридесет година Природно-математичког факултета*, 265; *Прејед предавања за школску 1932/33, петњи семестар* (Београд: Штампарија Драг. Грегорића, 1933), 17; *Прејед предавања за петњи семестар школске 1940/41*, 37, 130.

23 Опра, „Милутин Радошевић”, 207.

24 Branko Petranović, *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939–1945* (Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar, 1992), 100–101; Бранислав Божовић, *Београд под комесарском управом 1941* (Београд: Институт за савремену историју, 1998), 9–11; Анђелија Драгојловић, Чedomир Јањић и Споменка Недић, прир., *Бомбардовање Београда у Другом светском рату, каталоги изложбе* (Београд: Историјски архив Београда, 1975).

25 Опра, „Милутин Радошевић”, 207–208.

сечних нето принадежности.²⁶ До отпуштања је дошло на основу *Одлуке о реулисању службених односа женској особља у државној дановинској и ойишиинској служби* Савета комесара од 29. маја 1941, по којој је било предвиђено отпуштање удатих службеница које су заједно са мужем од имања или његовог рада имале „минимум за егзистенцију”; у супротном су остављане у служби да раде не за плату, већ за разлику до тог „минимума”; износ „минимума” је одређивало Министарство финансија. Разлози за такву одлуку (и доношење низа каснијих прописа о чиновницима) били су вишеструки: ограничена средства којима су располагале колаборационистичке власти; потреба да се смањи наслеђени гломазан чиновнички апарат; настојање да се социјални мир одржи задржавањем по једног супружника у радном односу; идеолошки мотиви колаборациониста према којима је женама место било у кући; могућност да се утиче на лојалност чиновника и да се обезбеди поуздан чиновнички кадар; потреба да се нађу радна места за велики број избеглица који су долазили на територију окупиране Србије, итд.²⁷ Тако су за брачни пар Радошевић почеле тешке године Другог светског рата испуњене оскудицом и сналажењем за преживљавање. Међутим, усред окупације се десио и леп догађај: Радошевићи су 23. јануара 1943. године добили ћерку јединицу Нинославу Нину.²⁸

Октобра 1944. године Београд је ослобођен, а већ 1. новембра основана је Комисија за обнову Београдског универзитета. Годину дана касније, у новембру 1944. године почела је прва послератна школска година. У међувремену је Комисија за обнову радила на припремама за почетак рада, пописивала ратну штету и надзирала основне поправке зграда и учионица, пратила окупљање наставног особља и студената и спровела први послератни упис на факултете. Комисија је посебну пажњу посвећивала преиспитивању рада и понашања наставника и асистената током окупације, што је био основни критеријум за однос нових власти према

26 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова.

27 Љубинка Шкодрић, *Жена у окупираној Србији 1941–1944* (Београд: Архипелаг, Институт за савремену историју, 2020), 253–254; Nataša Milićević, „Činovnici u okupiranoj Srbiji 1941–1944”, *Istorija 20. veka* 36, 2 (2018), 72–77; *Службене новине*, бр. 81, 18. 6. 1941.

28 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова; ДАС, Г-183, ф. XII, Р 28, досије М. Радошевић.

њима и њихов опстанак на Универзитету. Већ до пролећа 1945. Суд части Београдског универзитета је на различите начине казнио и уклонио 37 наставника и асистената због разних видова културне и научне сарадње са окупатором. Чишћење Универзитета је настављено и касније; један број „неподобних” наставника је отпуштен или превремено пензионисан и није преузет на ранија радна места, а и они који су прихваћени на факултетима су од почетка били под строгим надзором државних и партијских органа, масовних организација и самих студената. Било какве информације о антикомунистичком политичком деловању пре рата, сарадњи са окупатором током рата и неслагању са политиком и идеологијом нове власти у првим послератним месецима могле су, без обзира на стручност, да компромитују сваког наставника и асистента, да му донесу непријатности и угрозе опстанак на факултету, па понекад и слободу.²⁹

Судећи по току догађаја, изгледа да нове власти нису имале замерке ни на стручност нити на понашање брачног пара Радошевић током окупације, иако ни једно ни друго нису били блиски Комунистичкој партији и нису активно учествовали у рату, нити помагали народноослободилачки покрет. Милутин Радошевић је поново постављен за асистента Филозофског факултета 26. јуна 1945. и на том месту је радио до 1947. године. У оквиру Савезне владе ФНРЈ оформљена је Савезна управа хидрометеоролошке службе и Радошевић је постављен за вршиоца дужности начелника. Добио је и звање хидрометеоролошког саветника Савезне управе. У октобру 1947. основан је Савезни хидрометеоролошки завод, у којем је постао помоћник директора за метеорологију (наводно му је понуђено место директора под условом да постане члан Комунистичке партије, што је он одбио).³⁰ Због недостатка наставника, од 1949. био је поново активан и у универзитетској настави и тако био укључен у образовање стручног кадра. Априла 1949. постављен је за хонорарног предавача за Микроклиматологију, Актинометрију и Атмосферски електрицитет при Катедри географије на Природно-математичком факултету у Београду, а у децембру исте године је прешао на новоосновану

29 Bondžić, *Beogradski univerzitet*, 69–102, 255–257; Момчило Митровић, *Изјубљене илузије. Прилози за друштвену историју Србије 1944–1952* (Београд: Институт за новију историју Србије, 1997), 117–136.

30 Опра, „Милутин Радошевић”, 210.

Катедру за метеорологију и климатологију. Поред наведених предмета, предавао је и Биоклиматологију. Хонорарни доцент је постао 1951, а хонорарни ванредни професор 1954. године. Радио је на факултету до 1958, када је пензионисан. Предавао је и у Средњој хидрометеоролошкој школи у Београду. И после пензионисања је радио као саветник у Хидрометеоролошком заводу.³¹

У сачуваним послератним персоналним карактеристикама могу се наћи прецизне оцене о стручним и организационим квалитетима Милутина Радошевића, али и о његовој политичкој подобности. У једној карактеристици је писало: „Свестрано је упознат са свим радовима метеоролошке службе, самостално је вршио разна инструментална мерења. Влада солидним знањем метеорологије и брижљиво прати научну и стручну метеоролошку литературу. Врло је способан и одличан стручњак. Један од највећих стручњака метеоролошке службе. Према подацима Савезне управе хидрометеоролошке службе није се компромитовао сарадњом са непријатељем. Сада је на линији НОП-а.” У другој карактеристици од 8. марта 1949. стајало је: „На раду у установи као в.д. начелника Управе а касније као помоћник начелника Управе показао је високо стручно знање и доста организационог смисла. У почетку као в.д. начелника Управе правилно је решавао проблеме службе али се у исто време испољавала слаба оперативност у раду и споро провођење већ решених одлука у дело. Врло је заузимљив и агилан у раду. Поједине стручне проблеме целокупне хидрометеоролошке службе врло темељито, смишљено и правилно решава. И поред тога што има организационих способности за решавање најсложенијих проблема службе, због спорости у раду боље му одговара рад на чисто стручном пољу. Ради тога је постављен за стручног саветника Управе. Због доброг разумевања нарочито теоретске метеорологије и климатологије необично је цењен код стручњака. Однос према службеницима је коректан. Лично поштен и карактеран. Политички недовољно активан али близак и одан присталица социјалистичке изградње наше земље.”³²

31 Опра, „Милутин Радошевић”, 208–210; ДАС, Г-183, ф. XII, Р 28, досије М. Радошевића; Самарџић, *Сто година Филозофској факултету*, 564, 857; Виторовић, *Тридесет година Природно-математичкој факултету*, 270; *Прејед предавања за школску 1956/57. годину* (Београд: Универзитет у Београду, 1957), 107.

32 ДАС, Г-183, ф. XII, Р 28, досије М. Радошевића.

Наталија Радошевић је по завршетку рата преузета на Филозофски факултет за асистента чиновничког приправника истог дана када и њен супруг, 26. јуна 1945. Практично је враћена на исто место на којем је радила пре рата, што говори о томе да се, као ни супруг, није компромитовала и да нове власти нису имале примедбе на њену стручност, нити на њен рад током окупације. У време блиске сарадње Југославије и Совјетског Савеза на свим пољима, током првих послератних година, њено знање руског језика било је драгоцено. Од 1945. предавала је руски језик на курсевима Министарства просвете Србије за средњошколске професоре, у штабовима Народноослободилачке војске Југославије, у Министарству просвете ДФЈ, на Коларчевом универзитету, Комитету за културу и уметност ФНРЈ, Савезном синдикату радника и намештеника, итд. Преводила је са руског језика књиге из војне литературе за Министарство народне одбране. Од почетка 1946. предавала је као хонорарни наставник руски језик са књижевношћу на Вишој педагошкој школи у Београду. Напредовала је у вишу чиновничку групу 21. априла 1947, а исте године је престала да ради на Филозофском факултету као асистент.³³

Наставила је да се бави наставом руског језика у наредним деценијама. Иза себе је оставила неколико књига и радова у лингвистичким и педагошким часописима (*Јужнословенски филолоџ*, *Наш језик*, *Живи језици*, итд.), којима је допринела пре свега настави руског језика. Осим неколико радова о историји и карактеристикама српског књижевног језика,³⁴ знатно су бројнији и значајнији радови о учењу руског језика, којима припада и неколико уџбеника и докторска дисертација под називом „Процес усвајања сродног (руског) језика у српскохрватској говорној средини“ коју је одбранила 1966. на Универзитету у Новом Саду, а објавила 1973. го-

33 ДАС, Г-200, ф. VI, 92, досије Н. Д. Радошевић Алејникова; ДАС, Г-183, ф. Р XII, 29, досије Н. Д. Радошевић Алејникова.

34 „Прилог питању члана у старословенским споменицима”, *Јужнословенски филолоџ* 16, (1937); „Грчкословенска културна традиција и Вуков језик”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 39, 1–2 (1973), 48–57; „О језичком контакту и процесу формирања српскохрватског књижевног језика”, *Зборник Мајице српске за славистику* 15 (1978), 63–77; „Место Кошутине школе у развоју српске славистике”, у Богољуб Станковић ур., *Сто година славистике у Србији: Зборник реферата издати 30 година касније* (Београд: Славистичко друштво Србије, 2007), 59–66; итд.

дине.³⁵ Наталија Радошевић је била истакнута слависткиња и лингвисткиња, једна од првих методичарки наставе страног језика; дала је значајан допринос на пољу лингводидактике и била утемељивач модернијих основа ове области у српској славистици. Оставила је дубок траг у контрастивним проучавањима руског и српског језика и у анализи интерференције и типичних грешака током усвајања блиско сродног словенског језика. У истраживањима је примењивала и принципе психолингвистике и неуролингвистике. Њени уџбеници су имали велики значај за конципирање савремених уџбеника руског језика за различите нивое учења. Једна је од заслужних за увођење експерименталног учења страног језика од првог разреда основне школе. Дала је огроман допринос српској славистици, посебно на плану развоја и осавремењавања теоријских и практичних основа наставе руског језика у српској језичкој средини.³⁶

С друге стране, Милутин Радошевић је био један од истакнутих представника „београдске метеоролошке школе”, коју су предводили професори Милан Недељковић, Милутин Миланковић, Павле Вујевић и други. Са Павлом Вујевићем и Љубомиром Ђурићем био је доминантна личност у метеоролошкој служби нове Југославије. Дао је велики допринос оснивању и развоју метеоролошких установа и службе у Србији и Југославији, као и у образовању младих стручних кадрова.³⁷ Био је члан

35 „Процес усвајања сродног (руског) језика у српскохрватској говорној средини” (Докторска дисертација, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, 1973); „Неколико речи о настави руског језика”, *Просветни преглед*, 22. 5. 1946, 2; *Руски књижевни језик* (Београд: Завод за издавање уџбеника, 1959, 1966); „Покушај структурног поређења српскохрватског и руског језика са нарочитим обзиром на аутоматске (типске) грешке Срба у руском језику”, *Наш језик* 16, 1–2 (1967), 159–170; *Функција школског уџбеника у светлости савремене науке* (Београд: б. и., 1970); *Šta daje posmatranje pojava interferencije pri usvajanju srodnog jezika* (Београд: б. и., 1975); „Odlike usvajanja srodnog (ruskog) jezika u početnoj nastavi osnovne škole”, *Zbornik IPI* 6 (1973), 283–285; итд.

36 Радојчић, „Славистичко наслеђе Наталије Радошевић”, 428–433; Кончаревић, „Допринос руских емиграната филолога...”, 231–240; Ксенија Кончаревић и Дара Дамњановић, *Настава и методика наставе руског језика у Србији у XIX и XX веку. Прилози за историју* (Београд: Славистичко друштво Србије, 2010), 136–147. Ове ауторке наводе Наталијино девојачко презиме као „Олејникова”, док у архивским документима стоји „Алејникова”.

37 Опра, „Милутин Радошевић”, 209–210. О развоју српске метеорологије видети: Slobodan Plazinić, *Iz istorije srpske meteorologije* (Београд: AGM, 2012); Љерка Опра, *Де-*

и уредник више стручних часописа, између осталог и *Хидрометеоролошкој иласника* (1948–1950). Од 1933. године био је редовни члан Српског пољопривредног друштва, а од 1946. године члан Климатолошке комисије Међународне метеоролошке организације. Био је активан и у Удружењу универзитетских наставника Београдског универзитета. Главни допринос није дао као научник, већ пре свега као наставник на факултету и као стручњак, организатор и руководиоца у Метеоролошкој опсерваторији и Савезном хидрометеоролошком заводу.³⁸

Током каријере је у стручним часописима објавио неколико научних радова из разних области метеорологије. Пре Другог светског рата је објавио текст „Четири *прилике* у песми Почетак буне против дахија: геофизичко тумачење” у којем је дао веома занимљиву критичку анализу ове епске песме са становишта геофизике и метеорологије, користећи стручну и историографску литературу и покушавајући да „прилике” из песме објасни као природне појаве које су се стварно десиле.³⁹ Већину радова објавио је после Другог светског рата, у *Хидрометеоролошком иласнику* и *Веснику хидрометеоролошке службе*, бавећи се појединим метеоролошким феноменима и радом метеоролошких установа (Метеоролошке опсерваторије и станица).⁴⁰ Објављивао је и некрологе и инфор-

вeћ хрaстџовa. Зaписи o иcтopији српскe мeтeорoлoгијe (Београд: РХМЗ Србије, Музеј науке и технике САНУ, Завод за уџбенике и наставна средства, 1998); Slobodan Plazinić, *Stogodišnjica meteorološke opservatorije u Beogradu* (Beograd: RHMZ SR Srbije, 1987); 100 година рада Метеоролошке опсерваторије у Београду: 140 година метеоролошких мерења и осматрања у Србији: 40 година рада Републичкој хидрометеоролошкој заводу Србије 1887–1987. (Београд: РХМЗ, 1987); Borivoje Dobrilović, *O razvoju meteorologije u Srbiji* (Beograd: Prirodnomatematicki fakultet, Meteorološki zavod, 1964); Б. Добриловић, „Метеорологија”, у *Тридесет година Природноматематичкој факултету*, 251–275.

38 ДАС, Г-183, ф. XII, Р 28, досије М. Радошевић.

39 „Четири *прилике* у песми Почетак буне против дахија: геофизичко тумачење”, *Гласник географској групи* 24, (1938), 73–82. Прештампано у: *Флојдсман* 6 (1997), 186–202. Види и: „Poetski zanos i pojave na nebu”, *Planeta, magazin za nauku istraživanja i otkrića*, 27, januar–februar, 2008 („Meteorologija: Planeta”, *Planeta*, датум приступа 18. 1. 2026, <http://www.planeta.rs/27/8meteorologija.htm>). Пре рата је објавио и рад „О поларној светлости”, *Сашурн – часопис за астрономију, метеорологију и геофизику*, 4–5 (1938), 111.

40 „Температура ваздуха и ми”, *Хидрометеоролошки иласник*, 1 (1948), 31–35; „Doprinos beogradske Meteorološke opservatorije mikroklimatologiji”, *Hidrometeorološki gla-*

мације о стручним скуповима,⁴¹ а превео је са руског уџбеник физике за средње школе.⁴²

Милутин Радошевић је преминуо у Београду 26. фебруара 1979. и сахрањен је на београдском Новом гробљу.⁴³ Само годину дана касније, 1980. године преминула је и Наталија Радошевић.⁴⁴ У то време, њихова ћерка Нинослава је већ била доктор наука и увелико се бавила научним радом.

Нинослава Радошевић

Нинослава (Нина) Радошевић похађала је и завршила основну школу и осмогодишњу класичну гимназију у Београду. Уписала је школске 1961/62. године Филозофски факултет Универзитета у Београду (група класичне филологије) на коме је дипломирала 30. септембра 1965. године са средњом оценом 9,60.⁴⁵ Следеће школске године уписала је постдипломске студије из византијске књижевности на истом факултету, као и основне студије руског језика на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Како јој је Филолошки факултет признао значајан број педагошких и општих предмета са Филозофског факултета, Нинослава Радошевић уписала се директно на другу годину студија. После одслушаног III и IV семестра положила је испите из пољског, руског и старосло-

snik, 2 (1951), 65–69; „Gradska meteorološka stanična mreža u Beogradu”, *Vesnik hidrometeorološke službe FNRJ*, 1–2 (1952), 11–15; „Amaterizam u meteorologiji”, *Vesnik hidrometeorološke službe FNRJ*, 3–4 (1952), 47–48; „Vreme, klima i čovek”, *Vesnik hidrometeorološke službe FNRJ*, 4 (1953), 125–131; „Meteorološka osmatranja i meteorološke stacije”, *Hidrometeorološki zavod NR Srbije*, Beograd 1961.

41 „Милан Недељковић”, *Хидрометеоролошки гласник*, 3 (1951); „Prof. Milan Kovačević”, *Vesnik hidrometeorološke službe FNRJ*, 3–4 (1954), 71–72; „Povodom dubrovačkog zasedanja Evropskog regionalnog udruženja Svetske meteorološke organizacije”, *Vijesti pomorske meteorološke službe FNRJ*, 5 (1956), 1–6.

42 И. И. Соколов, *Течај физике: уџбеник за средње школе, део 2, Осцилације и таласи, Тојлоџа*, превео с руског Милутин Радошевић (Београд: Просвета, 1946), друго издање (Београд: Знање 1948).

43 *Полијика*, 27. 2. 1979, 36, 37 (читуље); Маријан Чадеж, „Проф. Милутин Радошевић”, *Полијика*, 3. 3. 1979, 10, (in memoriam).

44 Кончаревић, „Допринос руских емиграната филолога...”, 231.

45 Византолошки институт САНУ, Београд (ВиСАНУ), досије Н. Радошевић.

венског језика, савремени српскохрватски језик, фонетику руског језика с основама морфологије и упоредну граматику словенских језика.⁴⁶

Под менторством академика Мирона Флашара одбранила је магистарску дисертацију „Књижевна вредност епиграма Теодора Студита”. 21. јуна 1972. године на Филозофском факултету и тиме стекла право на академску титулу магистра филозофије.⁴⁷ Поред професора Флашара, комисију за одбрану тезе чинили су редовни професор Фрањо Баришић и др Димитрије Богдановић, тада виши научни сарадник Народне библиотеке у Београду.⁴⁸ Под вођством истог ментора и пред истим члановима комисије мр Нинослава Радошевић одбранила је докторску дисертацију под називом „Шестоднев Георгија Писиде и његов словенски превод” на Филозофском факултету у Београду, 16. јануара 1978. године, те је постала доктор класичних наука.⁴⁹

Академик Георгије Острогорски, директор Византолошког института Српске академије наука и уметности указао је поверење младој, тек стасалој класичној филолошкињи Нинослави Радошевић која је исказала интересовање према византијској филологији. Тако је Нина после завршених основних студија, 1. новембра 1966. године, започела усавршавање на радном месту асистента у Византолошком институту САНУ. За руководиоца усавршавања Нинославе Радошевић у оквиру Византолошког института био је именован проф. др Фрањо Баришић, тада виши научни сарадник.⁵⁰

Будући да је Нинослава била дипломирани класични филолог, у оквиру Програма рада за усавршавање на радном месту било је предвиђено да слуша и полаже испите из историјских наука – Историју Византије, Историју византијске књижевности, Помоћне историјске науке и Методологију историјских наука. С обзиром на то да је многобројна стручна византолошка литература била писана на немачком језику, Ни-

46 Исто.

47 Исто.

48 Нинослава Радошевић, „Књижевна вредност епиграма Теодора Студита”, *ЗРВИ* 14–15 (1973), 198.

49 ВиСАНУ, досије Н. Радошевић; Н. Радошевић, *Шестоднев Георгија Писиде и његов словенски превод*, Византолошки институт САНУ, Посебна издања, књига 16, Београд (1979), Предговор.

50 ВиСАНУ, досије Н. Радошевић.

на је морала да савлада и полаже немачки језик. Укључила се у колективни рад Византолошког института на припремању IV тома *Визанџијских извора за историју народа Југославије*, као и у рад око припремања за штампу институтских публикација. Коначно, Нинослава је морала да се посвети општем усавршавању за рад на научноистраживачким пословима из поља византологије, даљем усавршавању средњогрчког и латинског језика, као и упознавању најглавније стручне литературе и наративних извора. Током 1967/68. године Нина је боравила три месеца у Атини ради учења новогрчког језика.⁵¹

Нинослава Радошевић засновала је радни однос као приправник-асистент на одређено време од две године у Византолошком институту 31. октобра 1968. године.⁵² На основу позитивног реферата о стручним и научним квалификацијама кандидата, који су потписали Фрањо Баришић, Георгије Острогорски и Божидар Ферјанчић, редовни професори Универзитета у Београду, Нинослава Радошевић примљена је у радни однос на неодређено време и постављена је за асистента Византолошког института 1. фебруара 1971. године.⁵³ У овој респектабилној институцији провела је читав свој радни век.

Две године након докторирања, 21. марта 1980. године, стручна комисија за оцену стручних и научних способности кандидата, у саставу Фрањо Баришић, Димитрије Богдановић и Божидар Ферјанчић, редовни професори Универзитета у Београду, изабрала је Нинославу Радошевић на радно место научног сарадника у Византолошком институту САНУ будући да јој је претходно Научно-наставно веће Филозофског факултета у Београду доделило одговарајуће звање.⁵⁴ На радно место вишег научног сарадника Византолошког института први пут је изабрана 1. августа 1991. године након што јој је најпре Научно-наставно веће Филозофског факултета у Београду доделило одговарајуће звање.⁵⁵ На то место изнова је бирана 15. септембра 1999. године, те 28. децембра 2004. године.⁵⁶

51 Исто.

52 Исто.

53 Исто.

54 Исто.

55 Исто.

56 Исто.

Као магистар и асистент Византолошког института САНУ, Нинослава Радошевић боровила је на вишемесечним студијским боровцима у Атини – седам месеци 1972/1973. године и месец дана 1976. године. Убрзо након стицања докторског академског звања (1978) Нинослава је била учесник Трећег курса студија о византијској цивилизацији који се одржавао у Барију. Следеће (1979) године провела је три недеље истраживачког рада у Атини. Исте године била је месец дана на студијском боровку у византолошким центрима у Лондону и Бирмингему. Наредне (1980) године, Нинослава је месец дана боровила у Грчкој у Школи новогрчког језика за странце Филозофског факултета у Солуну.⁵⁷

Нинослава Радошевић била је веома уважавана у међународној академској заједници те је у више наврата била на студијским боровцима у Паризу у Центру за историју и цивилизацију Византије (Collège de France) – 1985, 1988, 1996. и 2001. године.⁵⁸ Одржала је предавање по позиву на Катедри за историју реторике на Универзитету Урбана Илиноис у Сједињеним Америчким Државама 1991. године.⁵⁹ Након докторирања и стицања звања научног сарадника Нинослава је почела да учествује на бројним византолошким скуповима и конгресима како у земљи (Нови Сад – 1983, Београд – 1987, 1989, 1993, Задар – 1990, Студеница 1995, Деспотовац–Манасија – 1997, Крушевац – 2000, Скадарско језеро – 2000. године), тако и у иностранству (Беч – 1981, Вашингтон – 1986, Рим – 1989, Москва – 1991, Балтимор – 1991, Атина – 1993, 1999, 2000, Париз – 2001, Софија – 2003. године).⁶⁰ Кад год јој се пружала прилика, радо је настојала да приближи византијску културу и цивилизацију и ван академских оквира. Познато је да је одржала јавно предавање „Реторика на Светој гори” у оквиру циклуса „Света гора атонска” у Библиотеци града Београда 10. јуна 1993. године.⁶¹

Од 1990. до 2005. године Нинослава Радошевић радила је са једном трећином радног времена на Одељењу за класичне науке Филозофског факултета Универзитета у Београду. Најпре је била изабрана за доцента, да би је Изборно веће Филозофског факултета у Београду

57 Исто.

58 Исто.

59 Исто.

60 Исто.

61 „Реторика на Светој гори”, *Борба*, 7. 6. 1993, 13.

унапредило у ванредног професора 10. јула 1992. године, прихвативши позитиван реферат комисије за писање извештаја у саставу др Мирон Флашар и др Божидар Ферјанчић, редовни професори Филозофског факултета у Београду и др Ксенија Марицки Гађански, редовни професор Филозофског факултета у Новом Саду.⁶² Нинослава је била задужена за предмет Средњогрчка и новогрчка филологија.⁶³ У оквиру овог предмета студентима је приближила историју византијске књижевности. Са великом страшћу, еланом и савесношћу приступила је припремању курса. Непосредним и релаксираним приступом према студентима, врсним познавањем материје и преданим припремама за часове Нина је успела да византијску филологију учини једним од најпопуларнијих предмета на Одељењу за класичне науке. Својим студентима је византијску цивилизацију представила као трансформацију античке културе те је током њеног рада на Филозофском факултету забележен највећи број дипломских, магистарских и докторских теза из византијске филологије.⁶⁴ Била је члан комисије за одбрану магистарских и докторских теза Александра Поповића, Владе Станковића, Ранка Козића и Ненада Ристовића. Учествовала је као члан комисије за одбрану магистарских теза Весне Томовске, Драгољуба Даниловића, Дарка Ж. Тодоровића, Љиљане Ј. Вучетић и Бранка Горгиева. Такође, узела је учешће у комисијама за одбрану докторских теза Гордана Маричића и Драгише Бојовића.⁶⁵ Њена приступачност, отвореност, духовитост, осећајност, ерудиција и стално улагање у своје образовање, те истанчан осећај за педагошки позив као наставника, Нину су учинили омиљеном професорком међу студентима.⁶⁶

62 ВиСАНУ, досије Н. Радошевић.

63 Исто.

64 Александар Поповић, „Нинослава Радошевић (23. 1. 1943 – 11. 6. 2007)”, *Зборник Мајнице српске за класичне студије* 11 (2009), 290; Александар Поповић, „Са комеморативног скупа Нинослави Радошевић (1943–2007) – Филозофски факултет у Београду, 23. 10. 2007”, *ЗРВИ* 45 (2008), 15; Larisa Orlov Vilimonović, „Između Lete i Mnemosine: slučaj jedne (ne)zaboravljene vizantološkinje”, u *Naučnice u društvu, urednice Lada Stevanović, Mladena Prelić i Miroslava Lukić Krstanović* (Београд: Етнографски институт САНУ, 2020), 411.

65 ВиСАНУ, досије Н. Радошевић.

66 Дејан Џелебџић, „Са комеморативног скупа Нинослави Радошевић (1943–2007) – Филозофски факултет у Београду, 23. 10. 2007”, *ЗРВИ* 45 (2008), 18.

Нинослава је седамнаест година била члан редакције међународно препознатог и признатог *Зборника радова Византјолошкој инстѿију-ѿи* (*ЗРВИ*).⁶⁷ Часопис је основао академик Георгије Острогорски 1952. године, те је од самог оснивања *ЗРВИ* доспео у ред угледних и светски познатих часописа у области византологије. *ЗРВИ* је један од ретких часописа који су објављивани у Београду, излазио је редовно и задржао је међународни реноме током деведесетих година прошлога столећа, током периода санкција, као и међународне изолације – управо кад је Нина била члан редакције.

Нинослава Радошевић била је један од покретача *Зборника Маѿиѿице срѿске за класичне стѿудије*, члан његове прве редакције и сарадник у припремању часописа до своје смрти.⁶⁸ Поред тога, била је сарадник Енциклопедијског просопографског лексикона византијске историје и цивилизације у Атини, те сарадник на пројектима „Византијска књижевност и грчки средњовековни језик” при Византолошком институту САНУ и „Византија и Србија у последњем столећу њиховог постојања и потоње последице ових контаката” у реализацији Византолошког института САНУ и Института за византијске студије у Атини.⁶⁹ Била је, такође, вишегодишњи секретар Југословенског, односно Српског комитета за византологију.⁷⁰ Управни одбор Византолошког института САНУ донео је одлуку 12. јануара 1999. године да Нинославу Радошевић, вишег научног сарадника изабере на дужност заменика директора Византолошког института.⁷¹

Библиографија Нинославе Радошевић, поред објављене магистарске и докторске тезе, броји више приказа и објављених четрдесетак радова на српском, енглеском и француском језику.⁷² Један део њеног богатог научног опуса посвећен је анализи егзегетских текстова. Нинославино интересовање било је усмерено ка византијском и српском средњовековном природословљу, космографским чланцима и то њиховој ана-

67 *ЗРВИ* 29/30 (1991) – *ЗРВИ* 44 (2007).

68 Поповић, „Нинослава Радошевић (23. 1. 1943 – 11. 6. 2007)”, 289.

69 ВиСАНУ, досије Н. Радошевић.

70 Радивој Радић, „Са комеморативног скупа Нинослави Радошевић (1943–2007) – Филозофски факултет у Београду, 23. 10. 2007”, *ЗРВИ* 45 (2008), 12.

71 ВиСАНУ, досије Н. Радошевић.

72 Целебѿић, „Библиографија Нинославе Радошевић”, *ЗРВИ* 45 (2008), 21–25.

лизи српскословенских превода.⁷³ У писању радова са овом тематиком очигледан је њен доследан методолошки приступ истраживаним темама. Нинослава јасно дефинише тему којом ће се бавити, при чему даје и краћи преглед дотадашње литературе у којој су неки сегменти истраживане теме већ били проучавани. Уколико су словенски преводи текстова са старогрчког језика, ауторка је приликом анализе упоређивала оригинални текст са преводима указујући тамо где је било потребе на места где превод одступа од грчких предлога. На таквим местима доноси делове оригиналног текста и превода како би читаоцу омогућила директан увид у текст који је подвргла анализи.

Посебну пажњу Радошевић је посветила хришћанској патристици (IV и V век н. е.) када настају текстови чији су ствараоци интегрисали дотадашње богатство античких знања и науке у тадашњи религиозни поглед на свет. Анализом рукописа насталих у рановизантијском периоду Радошевић долази до закључка да су писци тога времена успевали да из античког наслеђа преузму све што се није косило са догматским учењима и што је правилно могло да се употреби и истовремено обогати хришћанску мисао. Одличан пример таквог приступа писању је и „Шестоднев” црквеног оца Василија Великог (329–379), који је кад год је то било могуће библијски текст потврђивао достигнућима античке науке.⁷⁴ Један

73 Н. Радошевић, „Антички научници у византијском и српском средњовековном природословљу”, у *Трећа југословенска конференција византолога* одржана у Крушевцу 10–13. мај 2000, ур. Љубомир Максимовић, Нинослава Радошевић и Ема Радловић (Београд–Крушевац: Византолошки институт САНУ – Народни музеј Крушевац, 2002), 92–105; „Хронолошки и космографски чланци у Зборнику број 49 манастира Никољца”, у *Словенско средњовековно наслеђе. Зборник посвећен професору Ђорђу Трифуновићу*, ур. З. Витић, Т. Јовановић, И. Шпадијер (Београд: Чигоја штампа, 2001), 521–539; „Козмографија у српскословенском преводу XIV века Тачног излагања православне вере Јована Дамаскина”, *Зборник Филозофског факултета у Београду*, Серија А, књига XX, Београд (2006), 257–271; „Козмографски и географски одломци Горичког зборника”, *ЗРВИ* 20 (1981), 171–265; „О словенским преводима Шестоднева у манастиру Хиландару и о рукопису Хил. 405”, *Хиландарски зборник* 10 (1998), 179–189; „Григорија Ниског посланица епископу Петру О лику човечјем у хиландарском рукопису 405”, у, *Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура*, ур. Војислав Кораћ (Београд: САНУ, 2000), 371–380.

74 Н. Радошевић, „О словенским преводима Шестоднева у манастиру Хиландару и о рукопису Хил. 405”, *Хиландарски зборник*, 10 (1998), 179–189.

рад Радошевић је посветила и тексту „О лику човечјем” Григорија Ниског, брата поменутог Василија Великог. Указала је на значај овог текста чији је превод пружио јужнословенској публици дело дубоке хришћанске теолошке мисли али и богатог познавања античке науке.⁷⁵

Извесно је да је оправдан став Нинославе Радошевић о томе какав је био приступ Византинаца природним наукама. Наиме, у неколико својих радова у којима се бави природословљем Нина указује да када су у питању природне науке Византинци нису били нарочито оригинални нити су своја сазнања у тој области заснивали на сопственим истраживањима. Према њеном мишљењу, разматрања о природи тј. византијско природословље давали су византијски школовани људи XI и XII века и то у виду сажетих прегледа античке мудрости. С друге стране, дела која се баве космографским и географским темама настала су као резултат посебног интересовања за античку културу. Стога међу византијским рукописним зборницима постоје такви који поред малих хроника садрже и спискове река и планина, као и претпоставке о облику земље и изгледу космоса.

Десетак радова Нинославе Радошевић посвећених егзегетским темама и темама везаним за природословље јасно указују на њено интересовање и систематско истраживање рукописне заоставштине средњовековних писаца који су се бавили природословним текстовима. Закључак до којег долази Радошевић јесте да када је реч о нашем (српском) природословном штиву продукција није баш обимна и потпуно је неоригинална.⁷⁶ Примећује да су далеко већи напор улагали преводиоци, чија је преводилачка активност достигла врхунац у XIV веку, превodeћи дела и по два миленијума касније него што су то радили образовани Византинци XI века који су били склони томе да преузимају скраћену прераду класичног оригинала.⁷⁷ Темељна анализа рукописа који се баве природословљем као и текстова које би могли да се подведу под хришћанску патристику, уз примену методолошких начела историјске науке који подразумева увид у оригиналне текстове и њихово поређење са прево-

75 Радошевић, „Григорија Ниског посланица епископу Петру...”, 371–380.

76 Радошевић, „Антички научници у византијском и српском средњовековном природословљу”, 103–104.

77 Радошевић, „Хронолошки и космографски чланци у Зборнику број 49 манастира Никољца”, 522–523.

дима, сврставају Нинославу Радошевић у ред истакнутих проучавалаца теолошких текстова посебно преписа насталих углавном у XIV веку. Њени радови и данас представљају полазну основу у истраживању егзегетских текстова.

Веома пространо тематско подручје научног интересовања Нинославе Радошевић била је и византијска реторика коју је истраживала са гледишта царске идеологије, с једне стране. Тако су царски говори (*βασιλικὸς λόγος*) интелектуалних првака посвећени византијским царевима, од рановизантијског периода до краја Византијског царства заузели значајну пажњу у њеним расправама које и дан-данас служе као изванредан путоказ за потоње истраживаче.⁷⁸ С друге стране, Радошевић је изучавала одјеке и утицаје византијске реторике у словенској, нарочито у српској средњовековној књижевности.⁷⁹ Маестрално је преводила текстове са старогрчког језика, а у коментарима је минуциозно приказивала безбројне паралеле како са античким књижевницима, тако и са патристичком литературом. Прилози Нинославе Радошевић збирци *Византијских извора за историју народа Југославије VI* у којима је преводила реторичке списе XIV и XV столећа од драгоценог су значаја за српску историографију.⁸⁰ Проучавање византијске реторике Нинослава је проширила на подручје епистографије. Изучавала је посланице Јована

78 Неки од радова Нинославе Радошевић који су оставили неизбрисив траг у српској историографији, али су наишли на одјек и код научника из иностранства су „Похвална слова цару Андронику II Палеологу“, *ЗРВИ* 21 (1982), 61–84; „Никејски цареви у савременој им реторици“, *ЗРВИ* 26 (1987), 69–86; „Константин Велики у византијским царским говорима“, *ЗРВИ* 33 (1994), 7–20; „Подела власти у грчким царским говорима IV века“, *ЗРВИ* 34 (1995), 7–20; „Смењивање на престоу у грчким царским говорима IV века“, *ЗРВИ* 38 (1999/2000), 17–26.

79 Н. Радошевић, „Данило II и византијска дворска реторика“, у *Архиепископ Данило II и његово доба*, Међународни научни скуп поводом 650. година од смрти, децембар 1987, ур. Војислав Ј. Ђурић (Београд: САНУ, 1991), 245–252; „Реторика на Светој Гори у средњем веку“, у *Казивања о Светој Гори*, ур. Милка Јанковић (Београд: Просвета, 1995), 219–229 и 297–298.

80 Фрањо Баришић и Божидар Ферјанчић, ур., *ВИИНЈ VI*, Посебна издања, књига 18 (Београд: Византолошки институт САНУ, 1986), 577–647. Не мање значајан је допринос Нинославе Радошевић у превођењу изворних фрагмената из историјских списа Јована Кинама и Никите Хонијата, које је обрадила Јованка Калић, в. Георгије Острогорски и Фрањо Баришић, ур., *ВИИНЈ IV*, Посебна издања, књига 12 (Београд: Византолошки институт САНУ, 1971), 1–171.

Апокавка, цара Манојла II Палеолога, Јована Мавропода и Михаила Псела.⁸¹ Сваки рад Нинославе Радошевић доносио је нешто ново и неистражено, те представља мало ремек-дело из византијске цивилизације у којима је тумачила многобројне алузије византијских интелектуалних виртуоза, разматрала идеолошке подлоге многих стихова и објашњавала многа нејасна места.

Нинослава Радошевић марљиво је и систематски проучавала једну изузетно захтевну тематску област значајну како за византологију уопште тако и за студије о словенском и српском средњем веку. Методолошки научни приступ који је користила био је високо захтеван у погледу познавања старих (латински, старогрчки и старословенски) и модерних језика (руски, француски, немачки, новогрчки и енглески), помоћних филолошких и историјских наука. Поред тога, зналачка упућеност у богословска питања и праћење текуће литературе у целом свету Нину су начинили „стручњаком каквих у нашој научној средини готово да и није било”.⁸²

Нинослава Радошевић је од 2002. до 2005. године била на позицији руководиоца пројекта „Византијски извори за историју народа Југославије Том V”. Нажалост, подмукла болест која је тих година све више узимала маха није јој дозволила да тај пројекат заврши до краја. Преминула је 11. јуна 2007. године у Београду.⁸³ Иза себе је оставила преводе судских аката охридског архиепископа Димитрија Хоматина, те белешке и коментаре на коментаре других истраживача. Очекује се да ће рукописна заоставштина Нинославе Радошевић ускоро угледати светлост дана као пета свеска Византијских извора за историју народа Југославије у издању њене матичне куће у којој је провела читав свој академски живот – Византолошког института САНУ.

81 Н. Радошевић, „Епистографија Јована Апокавка”, *ЗРВИ* 29-30 (1991), 155–167; „Писма Манојла II Палеолога у оквиру византијске књижевности XV века”, у *Српска књижевност у доба деспојовине*, Научни скуп, Деспотовац, 22–23. август 1997, ур. Радмила Маринковић, Јелка Ређеп и Гордана Јовановић (Деспотовац: Народна библиотека „Ресавска школа”, 1998), 173–185; „Писма владарима Јована Мавропода и Михаила Псела. Из византијске епистографије XI века”, *ЗРВИ* 37 (1998), 33–41.

82 Радић, „Са комеморативног скупа Нинослави Радошевић (1943–2007) – Филозофски факултет у Београду, 23. 10. 2007”, 12.

83 ВиСАНУ, досије Н. Радошевић.

Закључак – допринос породице Радошевић српској науци

Дело и научне активности др Нинославе Радошевић представљају саставни део рада Византолошког института САНУ и знамените „београдске византолошке школе”, од 70-их година XX века до прве деценије XXI века. Језици којима је владала, византолошки центри у којима се усавршавала и научни скупови на којима је учествовала говоре о њеним личним квалитетима и достигнућима, али репрезентују и реноме, квалитет и домете једне научне дисциплине у српским хуманистичким наукама у другој половини прошлог и на почетку овог века. Избором тема и квалитетом обраде, она се свакако уклапала у главне токове те научне школе, али је доносила и освежења и нове теме и приступе којима ју је обогаћивала и чинила још бољом. Имала је прилике да учи од најбољих и да сарађује са најбољим припадницима ове школе, пре свега Георгијем Острогорским, Божидаром Ферјанчићем и другима, и да са осталим колегама даље изграђује и негује њен међународни реноме и улогу. Од великог значаја је и њен допринос у матичној струци, класичној филологији, којој је осим научних радова, дала допринос и дугогодишњим наставним и педагошким радом на Филозофском факултету у Београду и образовањем младих генерација класичних филолога.

Притом, треба истаћи да је Нинослава Радошевић потицала из породице интелектуалаца, научника, који су такође у деценијама пре ње давали допринос у развоју различитих научних дисциплина у Београду и Србији. Милутин Радошевић је припадао „београдској метеоролошкој школи“ у којој су деловали Милан Недељковић, Милутин Миланковић, Павле Вујевић, и други истакнути научници и стручњаци. Иако се бавио више стручним радом у Метеоролошкој опсерваторији и Хидрометеоролошком заводу, ни његов научни рад се не може занемарити, а посебно чињеница да је учествовао у образовању више десетина генерација српских метеоролога и хидрометеоролога од краја 20-их до краја 50-их година XX века. И Наталија Радошевић је дала значајан допринос школовању високообразованих кадрова на Филозофском факултету од краја 20-их до краја 40-их година. У наставном и у научном раду је имала прилику да сарађује са истакнутим представницима београдске славистике

као што су Радован Кошутин и Александар Белић. У другом делу каријере се више посветила настави руског језика, али и научном раду на методици учења овог језика и на том пољу је дала највећи допринос и остварила највеће домете.

Иако је реч о различитим наукама, сигурно је да су породична интелектуална атмосфера, знање више језика (пре свега руског, мајчиног матерњег језика, који је и студирала), љубав према науци, методичност и прецизност које је добијала у породици, утицали и на образовање, интелектуално сазревање и професионално усмеравање Нинославе Радошевић. Преводачка активност, знање више језика и професионално бављење грчким језиком, свакако су имали основе у животу и раду мајке Наталије, полиглоте и професора језика; исто тако, може се претпоставити и да је интересовање за византијско и српско средњовековно природословље и космографију делом потицало и из научних интересовања и преокупација оца Милутина, метеоролога.

У сваком случају, може се закључити да је породица Радошевић давала значајан и континуирани интелектуални и научни допринос српској средини и науци у дугом периоду од скоро једног века. Тај допринос је тешко вредновати и упоређивати директно са доприносом других породица и појединаца, као и са дометима српске науке у целини, али његов значај је у посебности, разноврсности и трансдисциплинарности, наставно-педагошкој димензији, учешћу двеју генерација и улози женског дела породице у време када та улога још увек није била општедруштвено прихваћена, а свакако и у самом квалитету научног рада.

Резиме

На основу архивске грађе која се чува у Државном архиву Србије, могуће је расветлити историју угледне породице Радошевић, чији су чланови дали значајан допринос српској науци у XX веку. У првој половини тог века, супружници Милутин и Наталија Радошевић оставили су уочљив траг у својим академским дисциплинама; Милутин у области метеорологије, Наталија – позната слависткиња и професорка руског језика, ауторка неколико књига, са бројним чланцима објављеним у лингвистичким и педагошким часописима.

Руског порекла, рођена на територији данашњег Казахстана, Наталија је започела студије словенске филологије у Берлину, где је упознала Милутина Радошевића, за кога се касније удала. Тиме је стекла југословенско држављанство, а потом је наставила студије у Београду. Након што је у два наврата радила као асистент на Славистичком семинару Филозофског факултета, наставила је каријеру ван Универзитета, и наставила да предаје руски језик.

Као истакнута слависткиња и лингвисткиња, Наталија Радошевић је дала значајан допринос методици наставе руског језика, док се њен рад у области лингводидактике такође сматра значајним. Наталијини резултати, постигнути анализом појава интерференције и типичних грешака које настају у процесу усвајања блиско сродног словенског језика, посебно су значајни.

Наталијин супруг Милутин Радошевић био је међу најистакнутијим представницима такозване београдске метеоролошке школе. Ипак, главни допринос није дао као научни истраживач, већ као специјалиста, организатор и руководилац Метеоролошке опсерваторије и Савезног хидрометеоролошког завода. У делима која је објављивао бавио се специфичним метеоролошким феноменима, као и питањима која се тичу функционисања метеоролошких институција.

Нинослава Радошевић, ћерка Наталије и Милутина, виши научни сарадник у Византолошком институту САНУ, била је један од најобразованијих класичних филолога свог времена. Петнаест година је предавала византијску филологију на Одељењу за класичне студије Фило-

зофског факултета Универзитета у Београду. Значајно подручје у оквиру њеног научног интересовања била је византијска дворска реторика. Поред тога, више пута је посвећивала пажњу епистолографији византијских интелектуалаца XI века. Тренутно, њене студије, засноване на анализи и критичком испитивању царских беседа и посланица, представљају фундаменталне тачке за истраживаче о томе како методолошки приступити овој категорији византијских извора.

Део научног опуса Нинославе Радошевић посвећен је егзегетским темама и питањима везаним за природословље. У овим делима, кроз примену основних методолошких принципа историјске науке – који подразумевају рад са оригиналним изворима, укључујући и поређење превода које је анализирао – Нинослава Радошевић је показала да се убраја међу стручне тумаче теолошких текстова. Сходно томе, савремене анализе текстова који се могу подвести под хришћанску патристику и даље узимају њене студије као суштинску референтну тачку.

Списак референци – Reference list

Архиви – Archives

- Državni arhiv Srbije. Fond G-183, Ministarstvo prosvete Srbije; Fond G-200, Univerzitet u Beogradu.
- Vizantološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti. Dosije Ninoslave Radosević.

Објављени извори – Published Sources

- *Pregled predavanja za prvi (zimski semestar 1923–1924. školske godine*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, 1923.
- *Univerzitetski kalendar za školsku 1928–1929. godinu, letnji semestar*. Beograd: Knjižarnica Franje Baha, 1929.
- *Pregled predavanja za školsku 1932–1933. godinu, letnji semestar*. Beograd: Štamparija Drag. Gregorića, 1933.
- *Pregled predavanja za letnji semestar školske 1933/34. godine*. Beograd: Štamparija Drag. Gregorića, 1934.
- *Pregled predavanja za letnji semestar školske 1940/41. godine*. Beograd: Štamparija Drag. Gregorića, 1941.
- *Pregled predavanja za školsku 1956/57. godinu*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, 1957.

Штампа – Newspapers

- *Borba* (1993)
- *Politika* (1979)
- *Prosvetni glasnik* (1928, 1933)
- *Službene novine* (1941)

Извори са интернета – Internet Sources

- Illinois Tech. „Aleksandar Ostrogorski, Illinois Tech”. Datum pristupa 15. 1. 2026. <https://www.iit.edu/directory/people/aleksandar-ostrogorsky>
- Silkadv. „Istoriya-kazalinska, silkadv”. Datum pristupa 16. 1. 2026. <https://silkadv.com/en/content/istoriya-kazalinska>.
- Oldmikk. „Geogr_dvinsk: oldmikk”. Datum pristupa 16. 1. 2026. http://www.oldmikk.ru/Page3_geogr_dvinsk.html
- Geneal. „Daugavpils-Dvinsk-Dinaburg-Borisoglebov: geneal“, datum pristupa 16. 1. 2026.

- <https://geneal.ru/History/31110-Daugavpils-Dvinsk-Dinaburg-Borisoglebov.html>
- Planeta. „Meteorologija: Planeta”. Datum pristupa 18. 1. 2026. <http://www.planeta.rs/27/8meteorologija.htm>.

Литература – Secondary works

- Bojović, Snežana. „Sima Lozanić (1847–1935)”. U *Život i delo srpskih naučnika*, knj. 1, uredio Miloje Sarić, 199–263. Beograd: SANU, 1996. (Cyrillic)
- Bojović, Snežana. „Marko T. Leko (1853–1932)”. U *Život i delo srpskih naučnika*, knj. 4, uredio Miloje Sarić, 33–67. Beograd: SANU, 1998. (Cyrillic)
- Bojović, Snežana. „Milivoje S. Lozanić (1878–1963)”. U *Život i delo srpskih naučnika*, knj. 12, uredio Vladan D. Đorđević, 163–189. Beograd: SANU, 2011. (Cyrillic)
- Bojović, Snežana. „Aleksandar M. Leko”. U *Srpski biografski rečnik*, tom 5, uredio Čedomir Popov, 569. Novi Sad: Matica srpska, 2011. (Cyrillic)
- Bondžić, Dragomir. *Beogradski univerzitet 1944–1952*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2004.
- Bondžić, Dragomir. *Ruski emigranti profesori Beogradskog univerziteta*. Beograd: Arhipelag – Institut za savremenu istoriju, 2023. (Cyrillic)
- Božović, Branislav. *Beograd pod komesarskom upravom 1941*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 1998. (Cyrillic)
- Brian, Denis. *The Curies: A Biography of the Most Controversial Family in Science*. Hoboken NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2005.
- Dobrilović, Borivoje. *O razvoju meteorologije u Srbiji*. Beograd: Prirodno-matematički fakultet, Meteorološki zavod, 1964.
- Dragojlović, Anđelija, Čedomir Janić i Spomenka Nedić. *Bombardovanje Beograda u Drugom svetskom ratu, katalog izložbe*. Beograd: Istorijski arhiv Beograda, 1975. (Cyrillic)
- Đurić, Đorđe. „Đorđe J. Žujović”. U *Srpski biografski rečnik*, tom 3, uredio Čedomir Popov, 813–814. Novi Sad: Matica srpska, 2007. (Cyrillic)
- Đurić, Đorđe. *Srpski intelektualac u politici: politička biografija Jovana Žujovića*. Beograd: Službeni glasnik, 2014. (Cyrillic)
- Đurić, Ostoja. *Ruska literarna Srbija 1920–1941 (pisci, kružoci i izdanja)*. Gornji Milanovac – Beograd: Dečje novine – Srpski fond slovenske pismenosti i slovenskih kultura, 1990. (Cyrillic)
- Dželebdžić, Dejan. „Bibliografija Ninoslave Radošević”, *ZRVI* 45 (2008), 21–25. (Cyrillic)
- Dželebdžić, Dejan. „Sa komemorativnog skupa Ninoslavi Radošević (1943–2007) – Filozofski fakultet u Beogradu, 23. 10. 2007”, *ZRVI* 45 (2008), 17–19. (Cyrillic)

- Janković, Slobodanka. „Tatjana Ostrogorski”. *Publications de Institut Mathématique* 80 (2006), 2–6.
- Kiri, Eva. *Madam Kiri (Madame Curie)*, prevod Predrag N. Ilić. Beograd: Predrag Ilić, 1939.
- Končarević, Ksenija. „Doprinos ruskih emigranata filologa teoriji nastave ruskog jezika u nas”. U *Ruska emigracija u srpskoj kulturi XX veka, zbornik radova*, tom 1, priredili Miodrag Sibinović, Marija Mežinski i Aleksej Arsenjev, 231–240. Beograd: Filološki fakultet, 1994. (Cyrillic)
- Končarević, Ksenija i Dara Damjanović. *Nastava i metodika nastave ruskog jezika u Srbiji u XIX i XX veku. Prilozi za istoriju*. Beograd: Slavističko društvo Srbije, 2010. (Cyrillic)
- Milićević, Nataša. „Činovnici u okupiranoj Srbiji 1941–1944”. *Istorija 20. veka*, 36, 2 (2018), 69–86. DOI: <https://doi.org/10.29362/ist20veka.2018.2.mil.69-86>
- Milosavljević, Boris. *Beogradski rodoslovi*. Beograd: Balkanološki institut SANU, 2020. (Cyrillic)
- Mitrović, Momčilo. *Izgubljene iluzije. Prilozi za društvenu istoriju Srbije 1944–1952*. Beograd: Institut za noviju istoriju Srbije, 1997. (Cyrillic)
- Opra, Ljerka. „Milutin Radošević (istorijska napomena)”. *Flogiston*, 3, 6 (1997), 203–214. (Cyrillic)
- Opra, Ljerka. *Devet hrastova. Zapisi o istoriji srpske meteorologije*. Beograd: RHMZ Srbije, Muzej nauke i tehnike SANU, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1998. (Cyrillic)
- Pantelić, Ivana i Dragomir Bondžić. „Život i rad Smilje Kostić-Joksić (1895–1981) profesorke medicinskog fakulteta u Beogradu”. U *Naučnice u društvu*, urednice Lada Stevanović, Mladena Prelić i Miroslava Lukić Krstanović, 351–360. Beograd: Etnografski institut SANU, 2020.
- Petranović, Branko. *Srbija u Drugom svetskom ratu 1939–1945*. Beograd: Vojno-izdavački i novinski centar, 1992.
- Plazinić, Slobodan. *Stogodišnjica meteorološke opservatorije u Beogradu*. Beograd: RHMZ SR Srbije, 1987.
- Plazinić, Slobodan. *Iz istorije srpske meteorologije*. Beograd: AGM, 2012.
- Popović, Aleksandar. „Ninoslava Radošević (21. 1. 1943 – 11. 6. 2007)”. *Zbornik Matice srpske za klasične studije*, 11 (2009), 289–292. (Cyrillic)
- Popović, Aleksandar. „Sa komemorativnog skupa Ninoslavi Radošević (1943–2007) – Filozofski fakultet u Beogradu, 23. 10. 2007”. *ZRVI* 45 (2008), 15–17. (Cyrillic)
- Radić, Radivoj. „Sa komemorativnog skupa Ninoslavi Radošević (1943–2007) – Filozofski fakultet u Beogradu, 23. 10. 2007”. *ZRVI* 45 (2008), 11–15. (Cyrillic)

- Radojčić, Dragana. „Slavističko nasleđe Natalije Radošević”. *Slavistika*, 24, 2, (2020), 428–433. (Cyrillic)
- Samardžić, Radovan, ur. *Sto godina Filozofskog fakulteta u Beogradu*. Beograd: Narodna knjiga, 1963. (Cyrillic)
- Stanković, Đorđe. „Srpski studenti u koncentracionim logorima Austro-ugarske (1914–1918)”. U Đorđe Stanković, *Studenti i Univerzitet 1914–1954. Ogledi iz društvene istorije*, 1–15. Beograd: Centar za savremenu istoriju jugoistočne Evrope, 2000. (Cyrillic)
- *100 godina rada Meteorološke opservatorije u Beogradu: 140 godina meteoroloških merenja i osmatranja u Srbiji: 40 godina rada Republičkog hidrometeorološkog zavoda Srbije 1887–1987*. Beograd: RHMZ, 1987. (Cyrillic)
- Toševa, Snežana. „Dimitrije M. Leko”. U *Srpski biografski rečnik*, t. 5, ur. Čedomir Popov, 569–570. Novi Sad: Matica srpska, 2011. (Cyrillic)
- Vilimonović Orlov, Larisa. „Između Lete i Mnemosine: slučaj jedne (ne)zaboravljene vizantološkinje”. U *Naučnice u društvu*. Urednice Lada Stevanović, Mladena Prelić i Miroslava Lukić Krstanović, 409–420. Beograd: Etnografski institut SANU, 2020.
- Vitorović, Dragomir, ur. *Trideset godina Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu 1947–1977*. Beograd: PMF, 1980. (Cyrillic)

SUMMARY

Jasmina Šaranac Stamenković
Irena Ljubomirović
Dragomir Bondžić

The Contribution of One Family to Serbian Science in the 20th Century: Milutin, Natalija, and Ninoslava Radošević

ABSTRACT: The paper focuses on the Radošević family, whose members made a significant contribution to Serbian science in the 20th century. It presents the biographies and major scholarly works of meteorologist Milutin Radošević (1897–1979), his wife, Slavist and Russian-language teacher Natalia Aleynikova Radošević (1903–1980), and their daughter, Byzantologist Ninoslava Nina Radošević (1943–2007). Beyond recounting the private and family history set against the turbulent backdrop 20th century, this paper also traces the development of individual scientific disciplines at the University of Belgrade, and the contribution of one family to Serbian science and culture in various professions and scientific disciplines as a whole.

KEYWORDS: Serbia, history of science, University of Belgrade, Milutin Radošević, Natalija Radošević, Ninoslava Radošević, meteorology, Slavic studies, Byzantine Studies

Archival materials preserved at the State Archives of Serbia have made it possible to reconstruct the history of the eminent Radošević family, whose members made a significant contribution to Serbian science in the twentieth century. In the first half of that century, the spouses, Milutin and Natalija Radošević, left a discernible mark within their respective academic disciplines; Milutin in meteorology, and Natalija as a noted Slavist and teacher of Russian language, an author of several books, with numerous articles published in linguistic and pedagogical journals.

Of Russian origin, born on the territory of present-day Kazakhstan, Natalija commenced her studies in Slavonic philology in Berlin, where she met her future husband Milutin Radošević. After acquiring Yugoslav citizenship, she subsequently continued her studies in Belgrade. Although she twice served as an

assistant at the Slavic Seminar of the Faculty of Philosophy, she continued her career outside of the University, while continuing to teach Russian language.

As a distinguished Slavist and linguist, Natalija Radošević made a substantial contribution to the methodology of teaching Russian, and her work in the field of linguodidactics is also highly regarded. Natalija's results, achieved through analysing interference phenomena and typical errors arising in the process of acquiring a closely related Slavic language, are of particular note.

Natalija's husband, Milutin Radošević, was amongst the most prominent representatives of the so-called Belgrade Meteorological School. Nevertheless, his principal contribution was made not as a research scientist, but rather as a specialist, organiser, and the head of the Meteorological Observatory and Federal Hydrometeorological Institute. He addressed specific meteorological phenomena as well as issues concerning the functioning of meteorological institutions in the works he published.

Ninoslava Radošević, the daughter of Natalija and Milutin, a Senior Research Associate at the Institute for Byzantine Studies of the Serbian Academy of Sciences and Arts, was one of the most erudite classical philologists of her time. For fifteen years she taught Byzantine philology at the Department of Classical Studies of the Faculty of Philosophy, University of Belgrade. A significant field within her scholarly interest was in Byzantine court rhetoric. Additionally, she devoted considerable attention to the epistolography of the eleventh-century Byzantine intellectuals. Currently, her studies, based on the analysis and critical examination of imperial orations and epistles, constitute fundamental points for researchers on how to methodologically approach this category of Byzantine sources.

A portion of Ninoslava Radošević's scholarly output is devoted to exegetical themes and topics related to natural history. In these works, through the application of the fundamental methodological principles of historical scholarship – entailing work with original sources, including comparison of the translations she analysed – Radošević demonstrated that she ranks amongst the expert interpreters of theological texts. Consequently, contemporary analyses of texts that may be subsumed under Christian patristics continue to take her studies as an essential point of reference.